

**TILSYNSUTVALGET
FOR DOMMERE**

Tilsynsutvalget for dommere har i møte den 14. april 2011 truffet vedtak i

Sak nr: 10/113 (arkivnr:201000850-26)

Saken gjelder: Klage fra A på førstelagmann B ved X lagmannsrett.

Utvalgsmedlemmer: Unni Sandbukt (leder)
Randi Grøndalen
Jeppe Normann
Svein J. Magnussen
Bjørn Tørresdal

Offentlighet: Vedtaket er unntatt offentlighet, jf. offentleglova § 13, jf. forvaltningsloven § 13.

Vedtaket: Det foreligger ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor førstelagmann B.

Innledning:

Ved udatert brev mottatt den 2. desember 2010 har A inngitt klage på førstelagmann B ved X lagmannsrett. Klagen gjelder dommeratferd. Klagen er forelagt førstelagmann B som ved brev av 24. januar 2011 har avgitt uttalelse. Advokat C har den 10. og 20. januar 2011 avgitt uttalelse. Utvalget har videre innhentet uttalelse fra bistandsadvokat D, statsadvokat E, ekstraordinær lagdommer F og konstituert lagdommer G. Klagen er supplert ved brev av 13. januar 2011.

Saksfremstilling:

X lagmannsrett avholdt den 2. til 5. november 2011 ankeforhandling i straffesak mot klager. Saken gjaldt seksuelle overgrep. Saken ble behandlet med lagrette og førstelagmann B administrerte ankeforhandlingene. Retten var videre satt med fagdommerne; ekstraordinær lagdommer F og konstituert lagdommer G. Advokat C var oppnevnt som tiltaltes forsvarer og advokat D var fornærmedes bistandsadvokat. Som aktor møtte statsadvokat E. Klager ble domfelt og dommen er anket til Høyesterett på grunn av saksbehandlingsfeil.

Klager – A - har i hovedsak vist til følgende:

På grunn av dommerens opptreden og sakshåndtering er klager uskyldig dømt for seksuelle overgrep mot fornærmede. Førstelagmann B opptrådte partisk og forutinntatt, og var svært negativ til klager og hans forsvarer. Aktor fikk gjennomføre avhør uten avbrytelser eller kritiske merknader, mens forsvareren ble avbrutt og ved en anledning skreket til. Alt ble gjort i et stemningsleie og med en kroppsholdning som var uverdig. Også bistandsadvokaten ble skreket til og bedt om å sette seg. Innklagede var åpenbart ikke interessert i å høre på enkelte vitner. Privatetterforsker H ble uhøflig avbrutt, og ble hindret i å fremføre sentrale opplysninger. Rettsbelæringen var ensidig, og lagrettens ja på alle spørsmål skyldtes administrators prosessledelse, arroganse, nedlatenhet og spydighet.

Innklagede – førstelagmann B – har i hovedsak vist til følgende:

Klagen må avvises med hensyn til forhold som kan brukes som grunnlag for anke. Klager har for øvrig anket over saksbehandlingen med grunnlag i de fremsatte anførsler i klagesaken.

Saken var spesiell fordi fornærmede i sin politiforklaring hadde fortalt om de overgrep klager ble dømt for, og hans forklaring ble bekreftet av et vitne som hadde vært med på overgrepene. Klager ble dømt i tingretten og hans strategi i lagmannsretten var å angripe troverdigheten i disse forklaringene. Saken var videre spesiell fordi forsvarer og bistandsadvokat samarbeidet under rettssaken for å få tiltalte frikjent.

Forsvarerens angrep på ett av disse vitnenes troverdighet, var en lite verdig forestilling som fremtvang et behov for å beskytte vitnet. Forsvarer kom ingen vei med å angripe vitnets kognitive funksjonsnivå. Det var videre et veldig kjøp mot fornærmedes politiforklaring og det ble avholdt et nytt politiavhør av ham med lyd og bilde. Under ankeforhandlingen begjærte forsvarer avhøret avspilt. Dette til tross for at fornærmede hadde forklart seg for den dømmende rett og politimannen som hadde tatt opp forklaringene hadde forklart at fornærmedes forklaring var i samsvar med optaket.

Saken var spesiell og krevde prosessledelse utover det som er vanlig. Dette skyldes særlig forsvarers spesielle måte å føre saken på ved stadige henvisninger til EMK. Dersom han ikke fikk det som han ville, påberopte han seg brudd på kravet om rettferdig rettergang. I sin prosedyre fremholdt han at et ja fra lagretten, var ensbetydende med justismord.

Årsaken til at forsvareren ble avbrutt, var at han på flere punkter ikke fulgte straffeprosesslovens regler. Han forholdt seg heller ikke til prosessledelsen. Det ble derfor en del konfrontasjoner med både forsvarer og bistandsadvokat. Det er riktig at privatetterforsker H ble avbrutt. Årsaken til dette var at det oppsto en diskusjon om hva han kunne forklare seg om. I den forbindelse reiste forsvareren seg, slo i bordplaten og begynte å prosedere. Han svarte ikke på spørsmål om hva vitnet skulle forklare seg om, men fremsatte blant annet grove beskyldninger om justismord. Innklagede ble på grunn av dette kraftig provosert og ba forsvareren om å sette seg ned. Forsvareren krevde vitnet oppnevnt som sakkyndig og begjærte saken utsatt. Dette ble ikke tatt til følge.

Det bestrides at forsvareren ble bedt om å sette seg ned flere ganger. Det bestrides videre at bistandsadvokaten ble bedt om å sette seg ned. Under innledningsforedraget ble forsvarer bedt om ikke å prosedere. Videre ble forsvarer avbrutt under prosedyren da han beskyldte aktor for "ikke å ha fulgt med i timen". Innklagede fant at dette var upassende og forsvarer ble anmodet om å moderere sin språkbruk, men det var han ikke villig til.

Innklagede beklager at klager føler at han ikke har fått en rettferdig rettergang og at det ble nødvendig å tilrettevise hans forsvarer. Dette skyldes den strategi forsvarer la opp til i ankesaken, og at han som rettens formann måtte følge straffeprosessloven og derved tilrettevise forsvareren.

I rettsbelæringen ble det ikke lagt noen føringer for at klager var skyldig. Innklagede mener at han var nøye med å presisere at problemstillingen i saken ikke var hvilken av forklaringene som var mest sannsynlig, men om det var hevet over enhver rimelig tvil at klager var skyldig.

Forsvarer – advokat C – har i hovedsak vist til følgende:

Førstelagmann Bs administrasjon av ankeforhandlingen var under lavmål, og verre enn forsvareren noen gang har erfart av dommeratferd. Prosessledelsen var preget av ensidighet og fravær av interesse for sakens opplysning og førstelagmannen må ha hatt en forhåndsbestemt oppfatning om domfellelse.

Forsvareren har opplyst at han hadde bestemt seg for ikke å klage på dommere, etter at han tidligere har erfart at dette ikke nytter, jf. klage på sorenskriver I i "Y-saken." Senere avgjørelse, herunder i EMD, viste at klagen var begrunnet. Forsvareren har videre vist til at han har arbeidet med /ryddet opp i "Z-saken". For tiden jobber han med J i "Ø-saken". Han har for øvrig vist til NOU 2007:7 om Fritz Moen, og anbefalt førstelagmann B å lese den, i håp om at han tilegner seg den kunnskap som ligger i utredningen.

Bistandsadvokat – advokat D – har i hovedsak vist til følgende:

Han fulgte forhandlingene og har aldri opplevd en slik saksstyring fra noen administrator noen gang. Hans inntrykk er at administrator fra første stund hadde en meget nedlatende holdning overfor forsvarer og hans klient. Forsvarer ble stadig avbrutt. Dette vedvarte

gjennom hele hovedforhandlingen. Det var kun forsvarer, hans klient, forsvarers vitner og til en viss grad bistandsadvokaten, som ble avbrutt av administrator. Påtalemyndigheten og deres vitner fikk holde på uten avbrytelser, dog frem til forsvarers spørsmål.

Fra vitneførselen er det grunn til å trekke frem vitnet H. Han ble bevisst hindret av aktor og administrator i sitt vitnemål. Advokat D reagerte kraftig på måten administrator avbrøt advokater og vitner som støttet tiltalte. Han virket meget hissig og irritert. Både forsvarer og bistandsadvokat ble avbrutt når de svarte på spørsmål fra administrator. Både til forsvarer og bistandsadvokat skrek han ”sett deg ned, sett deg ned”.

Han ble ”slått ut” av administrators holdning overfor ham. Han vurderte å ta til motmæle, men vurderte det nytteløst pga tidligere episoder under hovedforhandlingen. Administrator synes å ha glemt at rettssalen også er en advokats arbeidsplass. Det må kunne forventes at en dommer kan forholde seg til en advokat på en profesjonell måte og med en profesjonell holdning. Dette ble ikke gjort i denne saken.

Han er overrasket over at de øvrige fagdommerne ikke brøt inn overfor administrator. Den ulike behandlingen som preget hovedforhandlingen finner han svært påfallende og den må ha vært åpenbar for alle som var til stede. Dette skapte en skjevhet i tiltaltes disfavør. Han har forståelse for at klager ikke opplever at dette var en rettferdig behandling. Etter hans mening var det heller ikke det. Hovedforhandlingen ble ikke gjennomført i tråd med kravet til rettsikkerhet.

Aktor – statsadvokat E - har i hovedsak vist til følgende:

Etter aktors oppfatning ledet førstelagmannen forhandlingene på en tilfredsstillende måte og hun deler ikke det syn som klager, bistandsadvokat og privatetterforsker H har gitt uttrykk for. H var engasjert av klager og hans forsvarer. Klager og fornærmede hadde sammenfallende interesser i å få klager frifunnet, og forsvarer og bistandsadvokat samarbeidet. De konfererte hyppig med hverandre under saken, og bistandsadvokatens rolle avvek således fra det normale.

Det er riktig at forsvarer ble avbrutt mange ganger av administrator og at stemningen enkelte ganger var noe tilspisset. Årsaken til dette var at forsvarer enten ikke aksepterte beslutningene retten fattet, ikke forholdt seg til straffeprosesslovens regler og kom med kritikk av retten. Som et eksempel påstod forsvarer på en uakseptabel måte at straffeprosessloven § 294 ikke ble fulgt ”i denne rettssal”. Han startet straffeutmålingsprosedyren med at han ikke aksepterte juryens avgjørelse. Forsvarers opptreden i retten var av en slik karakter at hun husker at hun tenkte ”nå blir han ilagt rettergangsbot”.

For helhetens skyld opplyses det at klagers samboer har klaget over aktor til hennes overordnede, at klager har anmeldt ett vitne for falsk forklaring og trakassering, samt at han har ønsket å anmelde etterforsker i saken. Det siste er ikke gjennomført.

Fagdommer i saken – ekstraordinær lagdommer F - har i hovedsak vist til følgende:

Han avviser bestemt klagers anførsel om ”partiskhet og forutbestemthet”, både på administrators og rettens vegne. Det er åpenbart at det er klagers personlige opplevelse etter en fellende dom som her kommer til uttrykk. Mindre forståelig er påstandene om at forsvarers vitner ”ble vel alle utsatt for .... påstander og innsigelser og negative

kommentarer”. Tvertom, hele retten hadde stor forståelse for de hensyn til varsomhet denne spesielle saken krevde i forhold til vitnene.

Klagers generaliseringer på dette punktet skyldes sannsynligvis at spesialletterforsker H ikke ble innvilget status som sakkyndig vitne og at saken heller ikke ble utsatt. Omkring dette utspant det seg en del diskusjon mellom forsvarer og aktor, og forsvarer avbrøt flere ganger prosessledelsen, hvilket førte til at administrator til slutt ba han sette seg. De karakteristikkene som for øvrig fremkommer i klagen er klart uriktige.

Fagdommer i saken – konstituert lagdommer G - har i hovedsak vist til følgende:

Han oppfatter det slik at store deler av klagen omhandler forhold som kan brukes som ankegrunn, og går ikke nærmere inne på disse.

Det er nok korrekt, som det fremgår av klagen, at klagers forsvarer ”hadde klare oppfatninger om sakens gjennomføring”. Det ble foretatt flere protokollasjoner i rettsboka der det fremgår at lagmannsretten ikke var enig i forsvarers argumenter, innsigelser og begjæringer.

Av det han kan erindre, måtte administrator flere ganger be forsvarer om å ”sette seg ned”. Etter hans oppfatning var det på sin plass at dette ble gjort i en myndig tone, sett hen til forsvarers mange utspill og argumentasjon. Det var en klar fordel at saken ble administrert av en erfaren og myndig dommer. Han mener at det ikke er grunnlag for kritikk med hensyn til måten førstelagmannen administrerte saken på, og at det heller ikke er grunnlag for å hevde at førstelagmannen var partisk og forutbestemt.

Tilsynsutvalget for dommere ser slik på saken:

Tilsynsutvalget legger til grunn at saken er klar for realitetsbehandling. Slik saken er opplyst, finner utvalget det åpenbart unødvendig å høre partenes muntlige forklaringer, jf. domstoloven § 238 andre ledd, andre setning.

Tilsynsutvalget for dommere kan treffe vedtak om disiplinærtiltak dersom en dommer forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk, jf. domstoloven § 236 første ledd.

En viktig begrensning i utvalgets myndighet følger av bestemmelsen i domstoloven § 236 fjerde ledd, som sier at utvalget ikke kan ”vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen for øvrig”. Dette betyr blant annet at utvalget ikke kan vurdere forhold som kan brukes som grunnlag for anke.

Klagen gjelder ulike sider ved dommerens administrering og prosessledelse, herunder hans atferd overfor forsvarer, bistandsadvokat og vitner. Feil ved prosessledelsen kan som utgangspunkt brukes som grunnlag for anke over saksbehandlingsfeil, og flere av de anførte forhold gjelder forhold som faller utenfor utvalgets avgjørelsesmyndighet. Dette gjelder blant annet anførselen om at dommeren administrerte hovedforhandlingen, ved å gripe inn overfor forsvarer og vitner, på en måte som hindret at saken ble tilfredsstillende opplyst. Det samme gjelder anførselen om at dommeren ikke var interessert i å høre på vitner som var til gunst for tiltalte, at privatetterforsker Hs forklaring ble avbrutt fordi han ikke fikk avgi forklaring som sakkyndig, og at førstelagmannens rettsbelæring var ensidig.

Disse forholdene samt anførselen om at tiltaltes rettssikkerhet ikke er ivaretatt, vil ikke bli nærmere vurdert av Tilsynsutvalget.

Tilsynsutvalget kan imidlertid vurdere klagers anførsler om at dommeren opptrådte arrogant og nedverdiggende overfor bl.a. forsvarer, bistandsadvokat og vitnet H. Dette er nærmere konkretisert til å gjelde dommerens kroppsspråk, stemme- og ordbruk, herunder høylydte irettesettelser. I klagen er det blant annet vist til at dommeren skal ha ropt og/eller skreket ”sett deg” til forsvareren, Det samme skal ha skjedd overfor fornærmedes bistandsadvokat. Det er også påpekt at privatetterforsker H ble avbrutt på en uhøflig måte. Forsvarer og bistandsadvokat har i hovedsak bekreftet klagerens beskrivelse av dommerens prosessledelse. Det samme har vitnet H samt noen av tilhørerne, slik det fremkommer av vedleggene til advokat Cs uttalelse.

Førstelagmann B har bestridt at han opptrådte utilbørlig under ankeforhandlingen. Han har anført at saken var spesiell og krevde prosessledelse ut over det vanlige på grunn av advokat Cs spesielle måte å føre saken på. Førstelagmann B har bekreftet at han ved en anledning ba forsvareren om å sette seg ned, men har bestridt at dette skjedde flere ganger. Han har også bestridt at bistandsadvokaten ble beordret til å sette seg ned slik klager har beskrevet. Førstelagmann B har videre bekreftet at det kom til en del konfrontasjoner med advokat C og advokat D. Han har også bekreftet at han avbrøt privatetterforsker Hs vitneforklaring, men at dette skjedde fordi det var behov for å avklare hva han skulle forklare seg om. De to andre fagdommerne har ikke bekreftet klagers fremstilling av førstelagmannens opptreden, men de har bekreftet at det var behov for utstrakt og myndig prosessledelse i saken. Det samme har aktor uttalt.

I forarbeidene til domstoloven kap 12, er det nærmere beskrevet hva som skal være retningsgivende for utvalgets vurdering av dommeratferd.

Utvalget viser bl.a. til Ot.prp. nr. 44 side 199 hvor følgende er uttalt:

”God dommerskikk har å gjøre med hvordan en dommer utfører sine oppgaver. God dommerskikk er knyttet til en rekke forhold. For det første vil dommerens opptreden i retten være gjenstand for vurdering. I den forbindelse kan spørsmål om møteledelse, opptreden overfor parter, vitner og andre aktører være av betydning. Videre vil spørsmål om brudd på god dommerskikk kunne komme inn i forbindelse med vurdering av hvordan saksbehandlingen utføres, herunder om dommeren opptrer sendrektig, er dårlig forberedt til møter og mangler organisering av forberedelsen til rettsmøter osv. ”

Det fremgår videre av forarbeidene at en viktig rettesnor for Tilsynsutvalget, er om det er påvist forhold som er egnet til å svekke tilliten til domstolene og dommerne.

For at Tilsynsutvalget skal konkludere med at en dommer skal gis kritikk eller advarsel, må det påvises konkrete utsagn eller handlinger, og det må være sannsynliggjort at det som er anført har skjedd.

Tilsynsutvalget legger til grunn at dommerens administrering førte til en svært tilspisset situasjon mellom rettens formann på den ene siden og forsvarer og bistandsadvokat på den andre, herunder at forsvareren ble bedt om å sette seg. Det er ulike oppfatninger av årsaken til dette og hva som faktisk ble sagt og gjort, jf. de forskjellige uttalelser som står i sterk kontrast til hverandre. Det er dermed ikke et entydig bilde som er skissert av

prosessledelsen, og det er ikke grunnlag for å slå fast at ansvaret ligger hos dommeren. Det har blant annet framkommet at både forsvarer, bistandsadvokat og ett av vitnene utfordret dommerens prosessledelse ved å ikke forholde seg til de beslutninger som ble truffet.

En dommer skal bestrebe seg på å opptre både profesjonelt og høflig selv om det er krevende og utfordrende å administrere en rettssak, og dommeren bør legge stor vekt på å unngå at det blir dårlig stemning i retten. Tilsynsutvalget viser blant annet til Etske prinsipper for dommeratferd pkt 6, hvor det fremgår at:

”En dommer skal holde en saklig tone og opptre verdig og korrekt overfor alle som dommeren har med å gjøre i embetsutøvelsen”

Tilsynsutvalget har forståelse for at det kan oppstå situasjoner som krever myndig inngripen. Utvalget er videre inneforstått med at kontant prosessledelse kan bli tolket som et tegn på at dommeren er partisk, selv om dette ikke er tilfelle.

I denne saken var det mange som reagerte på dommerens administrering, herunder hans kroppsspråk og måten han grep inn på overfor aktører og vitner. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om dommeren klarte å opptre behersket og saklig da prosessledelsen ble utfordret. Ut fra en samlet vurdering av de foreliggende opplysninger og uttalelser, har utvalget ikke funnet det sannsynliggjort at dommerens opptreden var av en slik karakter at det er grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak. Tilsynsutvalget finner imidlertid grunn til å bemerke at førstelagmann B bør være seg sin opptreden i retten mer bevisst for ettertiden. Utvalget finner i den forbindelse grunn til å vise til at førstelagmannen tidligere har fått reaksjon av utvalget for kritikkverdige atferd i en ankeforhandling.

Etter dette finner utvalget ikke grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak overfor førstelagmann B.

Tilsynsutvalget for dommere fatter etter dette slikt enstemmig

vedtak:

Det foreligger ikke grunnlag for anvendelse av disiplinærtiltak overfor førstelagmann B.